

Structuurvisie Cultuurhistorie

De gemeente Tynaarlo heeft ten behoeve van het aspect cultuurhistorie de Structuurvisie Cultuurhistorie 2014-2024 *Een juweel tussen twee provinciehoofdsteden* vastgesteld. Het doel van deze visie is het cultuurhistorische erfgoed een onderscheidende plek en rol geven bij ruimtelijke plannen, en een bijdrage te leveren aan het behoud en de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit. De gemeente heeft het waarborgen van het erfgoed en de ruimtelijke identiteit van Tynaarlo samengevat in één centrale boodschap: de gemeente wil historische structuren en karakteristieken herkenbaar houden, de kwaliteit bewaken en de historische gelaagdheid in acht nemen.

De structuurvisie cultuurhistorie is gebouwd op een drietal uitgangspunten:

- De focus ligt op gebiedsgerichte erfgoedzorg in plaats van objectgerichte monumentenzorg;
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen is cultuurhistorie ontwikkelingsgericht (en niet alleen behoudend);
- Erfgoed heeft niet slechts een cultuurhistorische waarde, maar kent ook een economische, sociale, educatieve en een duurzaamheidswaarde.

De structuurvisie bevat een afwegingskader die bij nieuwe ontwikkelingen toegepast moet worden. Dit kader bevat een driedeling. In gebieden van (zeer) hoge waarde wordt gestreefd naar behoud en/of inpassing. Bij gebieden van een (hoog- of laag-) gemiddelde waarde wordt gestreefd naar verbetering van de ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit. Daar waar gebieden (zeer)laag zijn gewaardeerd dient cultuurhistorie vooral ter inspiratie om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.

Hollandveenontginning

De gemeente Tynaarlo kent een groot gebied agrarische veenontginningen in het noordelijk deel van de gemeente. De hoogvenen werden vanaf de Volle Middeleeuwen (10e-13e eeuw) in ontginning genomen door loodrecht op de ontginningsas sloten te graven en daarmee de toplaag te ontwateren. De doelstelling was primair het creëren van agrarisch land, niet het winnen van veen. Van afgraving was dus in eerste instantie geen sprake, maar later, in de 16e en 17e eeuw, werd dit een belangrijke activiteit. De veenplassen getuigen daar nog van, zoals het Paterswoldse meer. De oxidatie van het veen heeft ervoor gezorgd dat in grote delen van de voormalige veenontginning alleen nog maar zand aan het oppervlak te vinden is. Vrijwel alle sporen van het voedselarme hoogveen zijn hier letterlijk de lucht in gevlogen.

Het zou geruime tijd duren voor alle veengebieden ontgonnen waren. We spreken hier daarom terecht niet, in tegenstelling tot andere classificatiesystemen, van middeleeuwse agrarische veenontginningen. Sommige gebieden waren tot in de Nieuwe tijd nog moerassig; hier ontstonden sagan, zoals die van het Duivelsgat in het Paterswoldsemeer. Door dit diepe gat zou de duivel, die achtervolgd werd, nog net op tijd naar de onderwereld hebben kunnen duiken.

Bebouwing is in de veenontginningen aanwezig in de vorm van een lint, al dan niet langs de oorspronkelijke ontginningsas of een volgende fase, of op de hogere koppen in het veen in een geconcentreerde vorm.

Hollandveenontginning met bouwlandkampen

Uitgangspunt voor deze opgave is de ligging in een landschap dat historisch getypeerd is als Hollandveenontginning met bouwlandkampen (Ahk).

Ca 1865

Ca 1909

Binnen het voormalige veengebied liggen naast lage ook hogere zones, de Ahk, waar vermoedelijk het veenpakket dunner was geweest. In deze gebieden kwam merendeels akkerland voor, vrijwel altijd mét perceelsrandbeplanting. Bebouwing kwam verspreid voor, in sommige gevallen langs doorgaande wegen waar de strokenkavels haaks of onder een hoek op stonden. Vaak liepen langs de kavelgrenzen ook paden die het land erachter moesten ontsluiten.

Dit landschap heeft een lage waarde(groen). Cultuurhistorie is een factor bij ruimtelijke plannen. Uitgangspunt is om bij concrete ontwikkelingen te streven naar sterke verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en de gewenste ontwikkelingsrichtingen en adviezen te hanteren. Het kan zijn dat er nader onderzoek gevraagd wordt waarin de kansen en beperkingen benoemd worden. Cultuurhistorisch onderzoek dat voorafgaat aan ruimtelijke plan- en besluitvorming sluit aan bij de aard en schaal van het gebied en –vooral- de opgave en is gebaseerd op een omschrijving van de opdracht.

Bij ontwikkeling van dit landschapstype streven naar:

- behoud of versterking van de strookvormige verkavelingsstructuur;
- streven naar een gesloten landschap met houtsingels op perceelsgrenzen;
- stimuleren van bouwland als primair landgebruik;
- tegengaan van bebouwing en verrommeling.

Conclusie:

[hier beschrijven in hoeverre het schets- of ontwerpplan voldoet aan/rekening houdt met cultuurhistorie]

De opgave van dit gebied betreft nieuwe maatschappelijke en economische ontwikkeling. Dat het gebied met een lage landschappelijke waarde is aangeduid wil niet zeggen dat er geen waarden zijn. De waardering is gebaseerd op de historische situatie (ca. 1850) gerelateerd aan de gaafheid van het gebied. Duidelijk moet worden hoe de ontwikkeling wordt ingepast. Hoewel het gebied gewijzigd is aangeven of rekening gehouden wordt met de eventueel nog aanwezige of zichtbare structuren in het landschap. Is het bijvoorbeeld mogelijk tegemoet te komen aan de richtlijnen en op welke manier wel of niet. Van belang zijn, in dit geval, de hoofdroutes en het groen. Wordt de oriëntatie, inpassing, inbedding etc. van de nieuwe bebouwing hierop aangepast? Komen er bijvoorbeeld weer houtsingels? Hoe wordt met de achterkant omgegaan?

De raad heeft ook dergelijke handvatten voor het ontwerp en de inpassing meegegeven.

